

PAMFIL BILȚIU

Béla Bartók; 1881 - 1945

Ion Bârlea despre Béla Bartók

Cercetările noastre la Arhivele Statului din Sighet ne-au prilejuit descoperirea unui document, datând din 1923 și semnat Ion Bârlea, care poartă titlul Béla Bartók. Scris pe două file a fost conceput ca două articole pe care intenționa să le publice. De altfel, partea a doua a documentului rezervată prezentării la apariție a culegerii lui Béla Bartók a apărut cu unele modificări în Gazeta

maramureșeană pe care tocmai din acel an o conducea, (An IV, Nr. 35, 31 august, 1923)

Prin informațiile pe care le conține, unele mai puțin cunoscute, documentul capătă o importanță aparte. El ne pune în lumină buna orientare a etnomuzicologului maghiar petern relevându-ne aspectele de care s-a interesat și pe care le-a abordat în timpul campaniei sale de teren din 1913. În afară de cântece și colinde s-a arătat interesat de folclorul coregrafic, apoi de cel pastoral, dar și de instrumentele populare tradiționale, el apărându-ne și în postura de achizitor pentru muzeul din Budapesta a instrumentelor muzicale tradiționale de suflat. Din document mai reiese că Bartók s-a interesat și de dansurile care marchează anumite ceremonialuri din obiceiurile tradiționale, precum Jocul miresei sau din cadrul obiceiului Strânsul nepoatelor.

Documentul cuprinde date legate de greutățile întâmpinate de cei doi pe teren, în acel timp când lipseau mijloacele de deplasare, dar și aportul preoților locali la bunul mers al cercetării de teren. Ion Bârlea nu putea omite pasiunea și interesul cercetătorului maghiar pentru *hora lungă*. El a descoperit cel mai vechi stil de interpretare al cântecului popular din întreaga noastră creație folclorică.

Partea a doua este rezervată sublinierii importanței culegerii lui B. Bartók, Volksmusik der Rumänien von Maramureș amintind că este opera unui pricepător, subliniind că colecția aceasta, pe lângă colecțiile apărute anterior în Maramureș, va arăta sufletul adevărat al poporului, adică subliniază aportul folclorului în revelarea factorului psihic al poporului. Este revelată contribuția lui Ion Bârlea în notarea textelor, pieselor adunate din gura țăranului de către Bartók, pe care l-a însoțit de-a lungul a două săptămâni în cercetarea de teren.

Ion Bârlea amintește cauza care a zădărnicit un proiect grandios de valorificare a folclorului maramureșean, primul de acest gen de la noi – o culegere colectivă a colecțiilor de folclor adunat de Tiberiu Brediceanu, Ion Bârlea și Béla Bartók, - care urma să poarte titlul Cântecele poporului român din Maramureș, care a și fost înaintată Academiei Române. Această cauză a fost izbucnirea primului război mondial. Contribuțiile celor trei aveau să apară separat la intervale mari de timp.

Având în vedere informațiile pe care le cuprinde, dintre care nici nu au fost reluate ulterior de autor dăm publicității textul integral al documentului.

ION BÂRLEA

Béla Bartók a sosit la Sighet în 14 martie, 1913, venind tocmai de la Budapesta. Eu eram capelan la Ieud. L-am așteptat la gară în Sighet, de unde ne-am dus la Ieud, vreme de 4-5 ore. Tiberiu Brediceanu m-a rugat să-i dau ajutorul de trebuință.

Pe acel timp pe văile Maramureșului, pe Valea Izei, Cosăului la Vișeu și Mara nu există linie ferată, nici curse de autobuze sau camioane, deci ne deplasăm în mod patriarhal.

Bartok, ăla cum era, arăta obosit, dar rezistent la lucru. Preoții locali l-au ajutat să vină cât mai mulți cântăreți, lăutari.

Bartok m-a rugat să-i trimit la Budapesta 2 corni de tinichea, 2 corni de scoarță de copac, 3 fluier mari, o trișcă, trei tilinci cu dup, trei tilinci fără dup, care să devină piese în Muzeu în Budapesta.

Prin sate eu adunam poeziile, el muzica și de la jocuri: *Învârtita, Feciorescu, Bârsăneasca, Bărbătescu, Ardeleneasca, Bătuta din pălmi, Învârtita bătrânilor.*

Lui Bartok îi plăceau jocurile de la obiceiuri *Jocul nepoatelor* (de la obiceiul *Strânsul nepoatelor n.n.*), *Jocul miresei* și *Jocul druștelor* de la nuntă. *Hora lungă* îi plăcea mult și cele cântate de păcurari, *Când merg oile la munte, Hora păcurarului când și-a pierdut oile.* Mă întreba de dansu Bârsănescu cântat la Ieud de cine și când este executat.

Voksmusik der Rumänen von Maramureș von Béla Bartók, München, Drei Masken Verlag, 1923.

Cartea cu melodii populare clectate din Maramureș de Bela Bartok care în iarnă ne-a delectat cu un concert de al său aici la Sighet (Concertul a avut loc la 22 noiembrie 1922 la Palatul cultural n.n.) a apărut la societatea sus pomenită din München. Două sute nouă melodii populare sunt puse pe note de un pricepător și vestit muzicant și astfel mântuite de pieire. Subscrisul i-am stat în ajutor și am dat textul poporal în melodii, străbătând comunele maramureșene din 15 – 25 martie, 1913, când eram capelan la Ieud. Din 11 comune am strâns acele melodii și anume Cuhea (azi Bogdan Vodă n. n.) Ieud, Vișeu de Jos, Bocicoel, Dragomirești, Cuhea, Petrova, Poieni (Poienile Izei n. n.), Glod, Văleni, Oncești.

Opul (volumul n. n.) are 226 pagini, având o prefață și un studiu amănunțit asupra melodiilor populare din Maramureș scris în limba germană. Apoi urmează melodiile: colinde 19 buc., bocete după bătrâni 5 buc., bocete după tineri 9 buc., hore 150 buc., melodii de dans cu forme nedeterminate 56 bucăți. Mai multe melodii de Învârtită, Joc bătrânesc, Bătuta din Pălmi, Ardeleneasca, Cântecul lui Vili etc. Are mai multe bucăți din diferite instrumente muzicale. Astfel din buciom (trâmbdită): Horea oilor când merg la munte, Hora păcurariului când a pierdut oile și alta când și-a găsit oile pierdute, Horea muntelui din violină, Horea miresei.

După notele melodiilor urmează textul cântărilor. Notele melodiilor împreună cu colecția poeziilor populare, colectate de subscrisul precum și melodiile strânse de T. Brediceanu, renumitul compozitor român încă din anul 1914 era să se tipărească la Academia Română din București, dar războiul a făcut imposibil acest lucru.

D-l. Bartok le-a trimis la Munchen și acolo le-a tipărit. Melodiile maramureșene, culese de d-l Brediceanu și colecția poeziilor populare din Maramureș, adunate de subscrisul, în urma ajutorului prețios al D-lui G. T. Kirileanu, bibliotecarul Curții Regale și cel mai de seamă folclorist se vor publica încă în anul acesta la Casa Școalelor din București. (Colecția lui I. Bârlea n-a apărut în anul indicat ci un an mai târziu în 1924 în două volume n.n.)

Colecția aceasta, pe lângă colecțiile pâr. vicar Tit Bud, pr. A. Țiplea, prof. univ. Tache Pahagi vor arăta sufletul adevărat al poporului român din Maramureș.

Făclii de Sânzieni; foto: Felician Săteanu